
ION UNGUREANU, UN DESTIN LUMINAT DE LUCEAFĂR

Elena Postică

Cuvinte-cheie: Ion Ungureanu, regizor, ministru, dramaturgie, Luceafărul.

La 8 septembrie 2015 Muzeul Național de Istorie a Moldovei a fost gazda unui eveniment cultural de excepție dedicat împlinirii a 80 de ani din ziua nașterii ilustrului om de cultură Ion Ungureanu, actor și regizor, ex-ministru al Culturii și Cultelor al Republicii Moldova, Artist al Poporului, laureat al Premiului Național, Cavaler al Ordinului Republicii.

Manifestarea cu genericul „Ion Ungureanu, un destin luminat de Luceafăr” a fost organizată de Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Muzeul Național de Istorie a Moldovei și Uniunea Teatrală din Moldova. Personalități de primă mărime ale vieții culturale și științifice din Republica Moldova, academicieni, actori, cântăreți, profesori și studenți au venit să aducă un omagiu renumitului actor, regizor și om politic.

Evenimentul a debutat cu prezentarea unei expoziției omagiale care a reunit peste 230 de imagini fotografice, documente, cărți, programe și afișe teatrale, trofee, distincții ș.a. relicve ce reflectă aspecte importante din viața și creația uneia dintre cele mai proeminente personalități ale culturii naționale.

Despre personalitatea și contribuția inestimabilă a lui Ion Ungureanu la renașterea și dezvoltarea culturii naționale, promovarea valorilor naționale și universale au vorbit: ministrul Culturii Monica Babuc, academicienii Eugen Doga, Ion Hadârcă, Nicolae Dabija, Gheorghe Ghidirim, scriitorul Spiridon Vangheli, compozitorul Constantin Rusnac, președintele Uniunii Teatrale din Moldova Sandu Grecu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Cineaștilor din Republica Moldova Sergiu Prodan, directorul Teatrului „Luceafărul” Boris Focșa, directorul

Teatrului Național „Mihai Eminescu” Petru Hadârcă, colegi de breaslă și discipoli ai maestrului Ion Ungureanu.

Actorii Teatrului „Ginta Latină” au fascinat publicul cu un mesaj teatralizat de felicitare, iar interpreta Zinaida Bolboceanu i-a adus omagiatului în dar un frumos buchet de cântece populare.

Manifestarea a culminat cu un superb recital de poezie, cântece și dansuri susținut de către elevii și profesorii gimnaziului „Ion Ungureanu” din s. Opaci, Căușeni, baștina lui Ion Ungureanu.

Biografia de creație a actorului și regizorului Ion Ungureanu include 13 roluri jucate în spectacole teatrale, 21 în spectacole radiofonice, 27 la „Moldova-film” și „Mosfilm”. A montat 26 de spectacole în teatru și 8 la televiziune.

1. Afișul expoziției.

Deși a reperat victorii în teatre cu renume, unul singur a fost și este teatrul de suflet al lui Ion Ungureanu – „Lucaefărul” (Ungureanu, 2013, 7).

Numele lui Ion Ungureanu se asociază întâi de toate cu epoca de aur a Teatrului republican pentru tineret „Lucaefărul”, cu Podul de Flori, cu restaurarea și reamplasarea la locul inițial a monumentului lui Ștefan cel Mare și Sfânt, cu aducerea la Chișinău a Lupoacei latine cu Remus și Romulus, inaugurarea unor noi teatre și biblioteci, re-deschiderea a zeci de locașuri sfinte, cu zeci de roluri în teatru și cinematografie, zeci de spectacole din dramaturgia națională și universală montate pe scene cu renume.

Tezeu, Malvolio, doctorul Dorn, von Walter; *Păsările tinereții noastre, Sfânta sfințelor și Biserica Albă* de I. Druță, *Minodora* de A. Strâmbeanu, *Steaua fără nume* de M. Sebastian, *Radu Ștefan, întâiul și ultimul* de A. Busuioc – sunt doar câteva roluri și spectacole care l-au consacrat ca actor și regizor de excepție.

Marele actor rus Mihail Ulianov, încă în anii 1970, îl așeza pe Ion Ungureanu alături de cei mai mari regizori de teatru sovietici – Gheorghii Tovstogov, Iury Liubimov, Anatoli Efras, Oleg Efremov.

Celebrul actor și regizor s-a născut la 2 august 1935, în satul Opaci, județul Tighina, în familia lui Spiridon și Marfa Ungureanu.

Își face studiile la școala primară din satul natal și la școala de șapte ani din satul vecin Zaim, apoi la școala medie din Căușeni. În 1954 devine student la Institutul Pedagogic din Chișinău, alături de Spiridon Vangheli, Grigore Vieru, Gheorghe Vodă, Andrei Strâmbeanu, Mihail Ion Cibotaru. A publicat împreună cu ei versuri și proză în almanahul „Glasuri tinere”. După un an a plecat la Institutul Teatral din Moscova. Urmează Facultatea Arta actorului de la Școala Teatrală „B. Șciukin” (1960) și Cursurile superioare de regie la Institutul Teatral „A. Lunacearski” din Moscova (1964).

Din 1957, fiind student, începe cariera de actor de cinema în prima peliculă de la Studioul „Moldova-film” după scenariul lui Ion Druță *Când omul nu-i la locul lui*, după care au urmat o serie de roluri (cca 30) la „Moldova-film” și la „Mosfilm”.

1960-1972 – actor și regizor la Teatrul republican pentru tineret „Lucaefărul”, în perioada 1964-1971 – regizor-șef. Inițiator și conducător al Filialei Școlii Teatrale „B. Șciukin” de pe lă-

gă Teatrul republican pentru tineret „Lucaefărul” (1965-1970).

La 29 ianuarie 1971, conducerea bodiulistă a Moldovei, supărată pe naționalismul și antisovietismul de la „Lucaefărul”, îl demite din funcția de regizor-șef, astfel clătinașd temeiurile unui teatru de excepție. „Demiterea lui Ion Ungureanu din fruntea Teatrului „Lucaefărul” a însemnat pierderea unei comori naționale ce nu va mai fi găsită, poate, niciodată. Obscurantismul sovietic „moldavskogo razliva” a biruit”, avea să spună mai târziu scriitorul Andrei Strâmbeanu (Strâmbeanu 2009, 99). Ion Ungureanu este nevoit să ia calea pribegiei.

1972 – montează piesa *Păsările tinereții noastre* de I. Druță la Teatrul Mic din Moscova;

1973 – montează piesa *Păsările tinereții noastre* la Teatrul Dramatic din Tallinn, Estonia;

1976 – 1990 – regizor la Teatrul Armatei din Moscova; montează piesele *Sfânta sfințelor și Biserica albă* de I. Druță, *Un om pentru eternitate* de R. Bolt, *Молва* de A. Salânski, *Macbeth* de W. Shakespeare ș.a.

1980 – 1990 – cadru didactic în Școala Teatrală „B. Șciukin” din Moscova, unde predă viitorilor actori moldoveni (promoția 1985), cărora, în 1991, le-a oferit șansa de a înființa la Chișinău Teatrul „Eugène Ionesco”.

Odată cu declanșarea mișcării de renaștere națională, Ion Ungureanu, la prima chemare, a revenit acasă, în Moldova, și, în calitate de ministru al Culturii și Cultelor, s-a identificat cu însăși noțiunea de luptător pentru deșteptarea națională. (Strâmbeanu 2009, 99)

1990 – 1994 – deputat în primul Parlament al Republicii Moldova;

1990 – 1994 – ministru al Culturii și Cultelor al Republicii Moldova;

1995 – 2004 – vicepreședinte al Fundației Culturale Române la București.

A publicat memorabila lucrare *Teatrul vieții mele* în două volume și peste 400 de eseuri, articole, interviuri, având ca temă arta, cultura, problemele sociale și politice. Membru al Uniunii Teatrale și al Uniunii Cineaștilor din Republica Moldova și din Federația Rusă (Limba Română 2009, 82; Academos 2009, 119).

Expoziția muzeală „Ion Ungureanu, un destin luminat de Luceafăr” a prezentat publicului cele mai semnificative aspecte din viața și activitatea acestei personalități de excepție a culturii și istoriei naționale. În același timp ea reprezintă și o primă încercare de valorificare expozițională a moștenirii culturale a actorului și regizorului Ion Ungureanu. Numeroase documente de epocă și imagini fotografice inedite i-au immortalizat chipul și ne dezvăluie filozofia vieții unui aristocrat al spiritului și creator de valori adevărate.

Dar înainte de a da glas relicvelor documentare din cadrul expoziției vom reproduce câteva extrase din cugetările unor personalități din domeniul culturii despre actorul, regizorul și omul de stat Ion Ungureanu:

Ion Druță (2006):

„Ion Ungureanu, artistul, regizorul Ion Ungureanu – e unicul, și nu se știe când cernoziomul dintre cele două râuri va mai dăruî un asemenea talent”.

Andrei Vartic (2005):

„Ion Ungureanu face parte din acei oameni pe care o națiune și-i naște de la sine pentru a nu rata universalitatea. La noi îi naște și fiindcă neamul românesc din Basarabia anume aici și-a dus și își va duce veacul. Pentru a nu se clinti veșnicia asta din loc, s-a născut Ion Ungureanu” (Vartic 2005; Ungureanu 2012, 270).

Mihai Cimpoi (2009):

„Ion Ungureanu a venit la începutul anilor 60 în lumea basarabeană – înstrăinată, mancurtizată, terorizată de istorie – ca un fenomen intelectual aparte, ca un copac imperial crescut în mod neașteptat într-un desiș de arbuști” (Cimpoi 2009, 93).

Andrei Strâmbeanu (2009):

„Pentru noi Ungureanu e mai mult decât un mare regizor, e un criteriu. De aceea spunem: teatrul de până la și după Ungureanu. Datorită politicii sale repertoriale de susținere a dramaturgiei naționale clasice și contemporane și revenirii la tradiția teatrului românesc, „Luceafărul”, condus de dânsul, a devenit prima biserică românească din Basarabia postbelică. Aici veneam ca la împărtașanie. Aici începea trezirea conștiinței noas-

tre naționale. Aici se gândea, se vorbea, se simțea românește, ignorând frigul politic sovietic-rusesc dinafară” (Strâmbeanu 2009, 96).

Mark Zaharov, regizor, Moscova (1977):

„Ion Ungureanu a montat astfel *Sfânta sfintelor*, încât vrei - nu vrei începi să crezi în Dumnezeu” (Ungureanu 2012, 356).

Mihail Ulianov, actor, Moscova (1977):

„Arta scenică a avut și are în permanență în vizor investigarea profundă a relațiilor umane. Cei mai de seamă regizori, precum Gheorghe Tovstogov, Anatoli Efros, Iuri Liubimov, Ion Ungureanu, Oleg Efremov, în căutările lor teatrale totdeauna pun în primul plan problema omului în toată complexitatea sa” (Ungureanu 2012, 361).

Grigore Vieru (2005):

„Ion Ungureanu face parte dintr-o generație de aur a oamenilor de cultură, știință, osteneală, sacrificiu, bun-simț și de credință în izbânda dreptății noastre. Dumnezeu l-a înzestrat cu o mulțime de daruri. A acceptat, prin jertfire de energie și timp, să rămână ministru al Culturii (fără egal), săvârșind în această calitate fapte de importanță națională, devenind unul dintre marii ziditori ai actelor de emancipare națională...”

Ion Hadârcă (2006):

„Orice pagină citită de Vocea lui Ion Ungureanu se poate considera fericită că și-a găsit ideala rostire. Eminescu și Creangă, Exupery și Cehov își rostesc prin ea armoniile renașcute. Dacă ar fi în puterile mele, aș invita această Voce să citească zilnic pentru fonoteca națională vreo câteva ore bune din poezia, proza și dramaturgia universală” (Ungureanu 2011, 301).

Nicolae Dabija (2010):

„Este din stirpea lui A. Russo, B.P. Hasdeu, A. Mateevici, C. Stere, Gr. Vieru care, prin vizionarismul lor, ne situează în contextul culturii românești dintotdeauna și care, prin înțelepciunea lor interioară, aduc lumină în viața altora, ca să le arate drumul cel mai scurt spre ei înșiși. Când iese la tribune, Ion Ungureanu este îmblânzitor de furtuni, de calamități politice, dar și de cuvinte și de sensuri, dar și de vremi și de vremuri. Acestea lasă impresia a i se supune...” (Dabija 2009).

Mesajul expoziției „Ion Ungureanu, un destin luminat de Luceafăr” are un caracter informativ-documentar și face referință, în mod special, la trei perioade distincte din viața și activitatea maestrului: activitatea în cadrul Teatrului „Luceafărul”, perioada moscovită și perioada care vizează activitatea sa ca om de stat în calitate de ministru al Culturii și Cultelor.

Diverse compartimente ale expoziției relatează vizitatorului despre familia și baștina lui Ion Ungureanu, satul Opaci de prin părțile Căușenilor, reconstituind mai apoi anii de copilărie și studenție, activitatea în cadrul Teatrului „Luceafărul”, părăsirea silită a „Luceafărului” și plecarea la Moscova, promovarea teatrului druzian dincolo de hotarele Moldovei, creația cinematografică, realizările în calitate de ministru al Culturii și Cultelor.

Expoziția a debutat cu un set de imagini și documente inedite cu referință la copilărie, anii de școală și studiile la Școala Teatrală „B. Șciukin” din Moscova. Imaginile ni-l prezintă pe Ion Ungureanu lângă casa părintească, în anturajul părinților, Spiridon și Marfa Ungureanu; alături de colegii de școală, printre care viitorul poet Petru Cărare; în aulele studențești împreună cu viitorii „luceferiști” și renumiți profesori, precum Boris Zahava, Olga Orociko, Iosif Tolceanov; pe scena Teatrului din Kremlin unde, student fiind, a debutat în rolul lui Alexandru Damian din spectacolul *Flori de câmp* de C. Condrea.

Dintre cele mai valoroase documente expuse în cadrul primului compartiment al expoziției menționăm: gramota de laudă decernată lui I. Ungureanu, elev în clasa a IV-a a școlii din Opaci, Căușeni (1947), adeverința despre absolvirea școlii primare din Opaci, eliberată lui Ion Ungureanu la 25 iulie 1947 de către Ministerul Învățământului din RSSM, atestatul de maturitate, un certificat eliberat lui Ion Ungureanu la 26 iunie 1953 de către sovietul sătesc Opaci prin care se confirmă că acesta este originar din localitate, iar numele și prenumele lui adevărate sunt Ungureanu Ion și nu Ungurean Ivan, Diploma de licență (cu mențiune) de absolvent al Școlii Teatrale „B. Șciukin” din Moscova (1960).

Un interes aparte prezintă colecția de reviste și ziare cu primele încercări literare ale lui Ion Ungureanu: ziarul „Scânteia leninistă” din ianuarie 1950 cu eseu „Neascultătorul” de Ion Ungurea-

2. Debutul pe scena Teatrului din Kremlin și Teatrului „Vahtangov”. Ion Ungureanu în rolul lui Alexandru Damian din spectacolul *Flori de câmp* de C. Condrea, 1960.

nu, elev în clasa a VII-a a școlii din Zaim; ziarul „Satul colhoznic” din 5 și 12 august 1956 cu poezia „Ziditorii” și „Felieton despre telefon”; ziarul „Cultura Moldovei” din 18 aprilie 1957 cu povestirea „Nichita” ș.a.

O imagine de epocă l-a surprins pe tânărul poet Ion Ungureanu la Congresul al V-lea al scriitorilor din Moldova alături de Gheorghe Vodă și Vlad Chiriac, iar într-un carnet de notițe făcute la acest congres regăsim un catren prin care Ion Ungureanu intuitiv formulase destul de exact ceea ce i-a fost hărăzit să înfăptuiască pe parcursul vieții:

*Ușor e să mergi pe drumul cu asfalt,
Dar el duce în locuri știute,
De-aceea alege-voi drum neumblat
Spre zări încă necunoscute*

(Ungureanu 2012, 7).

Un compartiment aparte al expoziției a reconstituit atmosfera anilor 1960, epoca de aur a Teatrului „Luceafărul” avându-l în prim-plan pe actorul și regizorul-șef Ion Ungureanu. Imagini fotografice, programe și afișe teatrale, manuscrise, diplome, cărți – toate au readus în memoria publicului chipuri îndrăgite de actori, personaje și spectacole memorabile din dramaturgia națională și uni-

versală, încercând să reconstituie imaginea unui teatru cu aură de legendă care se identifica cu numele lui Ion Ungureanu. „Luceafărul» de atunci trebuie identificat cu Ion Ungureanu, – menționa academicianul Mihai Cimpoi – între fenomenul pre nume Luceafărul și fenomenul pre nume Ungureanu existând un semn absolut de relaționare sinonimă” (Cimpoi 2009, 94).

Imagini fascinante ne amintesc de memorabilele roluri create de Ion Ungureanu pe scena „Luceafărului”: Frizerul Zaharia din *Hai să-ți ghicesc* de I. Ștefănski, Malvolio din *A douăsprezecea noapte* de W. Shakespeare, von Walter din *Intrigă și iubire* de F. Schiller, Pustnicul din spectacolul *La moara dracilor* de I. Drda și I. Ștok, doctorul Dorn din *Pescărușul* de A. Cehov, Tezeu din spectacolul *Ipolit* de Euripide ș.a.

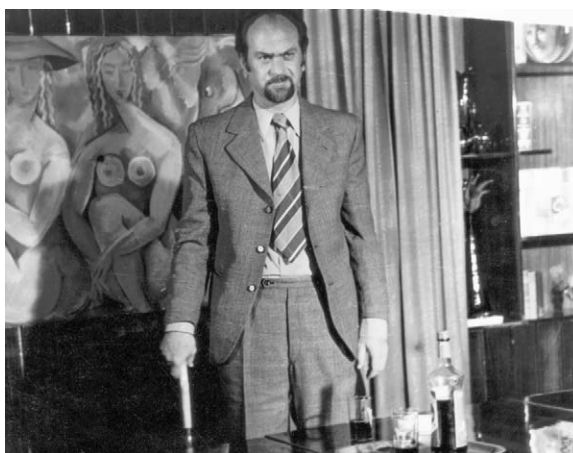
Dintre spectacolele montate de Ion Ungureanu la „Luceafărul”, mult apreciate de critici și adorate de spectatori, menționăm: *De ziua nunții* de V. Rozov, *A douăsprezecea noapte* de W. Shakespeare, *Intrigă și iubire* de F. Schiller, *Jodelet – slugă și stăpân* de P. Scarron, *Radu Ștefan, întâiul și ultimul* de A. Busuioc, *Steaua fără nume* de M. Sebastian, *Minodora* de A. Strâmbeanu ș. a. Talentul regizoral și distribuția de excepție, în spectacole fiind antrenați actori renumiți precum D. Caraciobanu, E. Malcoci, V. Izbeștiuc, V. Zaiiciuc, D. Fusu, E. Todorașcu ș.a. au constituit cheazășia succesului acestor spectacole, înscriind o pagină de aur în istoria artei teatrale din Moldova.

Creația cinematografică a lui Ion Ungreanu, la fel de impresionantă ca și cea teatrală, constituie subiectul unui alt compartiment al expoziției. Câteva imagini fotografice ni-l prezintă pe actor în rolul poetului Boris Grădinaru din filmul *Când omul nu-i la locul lui* (Moldova-film, 1958), Sfântului Petru din *Se caută un paznic* (Moldova-film, 1968), avocatului Pekarski din *Povestea unui om necunoscut* (Mosfilm, 1981), mirelui din *Armagedon* (Moldova-film, 1962), al senatorului Ramires din *Acest dulce cuvânt – libertatea* (Mosfilm, 1973), inspectorului Lodge din *Favoritul* (Moldova-film, 1976), Laur-Balaur din *Făt-Frumos* (Moldova-film, 1977), Gheorghe Ghiță din *Viforul roșu* (Moldova-film, 1971).

Dintre cele mai valoroase documente expuse în cadrul compartimentului menționăm: Diploma de gradul I decernată lui Ion Ungureanu de către

3. Ion Ungureanu (poetul Boris Grădinaru) și Vladimir Zaiiciuc (șoferul Toader) în filmul *Când omul nu-i la locul lui*, „Moldova-film”, 1958.

4. Ion Ungureanu în rolul inspectorului Lodge din filmul *Favoritul*, „Moldova-film”, 1976.

Comitetul de Stat pentru Cinematografie al RSSM pentru rolul inspectorului Lodge din filmul *Favoritul* (Moldova-film, 1976); Diploma Comitetului de Stat pentru Cinematografie al URSS decernată lui Ion Ungureanu pentru activitate îndelungată în domeniul cinematografiei; Diploma privind conferirea Premiului de Stat al RSSM pentru sonorizarea filmului *Sunt acuzați martorii* (1990); insigne de laureat al Premiului de Stat al RSSM; Premiul de Excelență „Clacheta de Aur” decernat lui Ion Ungureanu de Uniunea Autorilor și Realizatorilor de Film din România (2014).

Părăsind Moldova, după destituirea abuzivă din funcția de regizor-șef al „Luceafărului”, Ion Ungureanu își încheie cariera de actor de teatru, în schimb regia l-a ajutat să-și potolească dorul de arta scenică, având mereu în vizor complexitatea

existenței Omului în Timp și Spațiu (Ungureanu 2012, 464).

A cunoscut succesul în capitala imperiului, Moscova, unde a montat zeci de spectacole din dramaturgia druțiană și universală pe scena Teatrului Mic (Малый Театр) și Teatrului Armatei, dar și la Televiziunea Centrală (Дыбовский 1982, 36). Spectacolul *Păsările tinereții noastre* de I. Druță, montat la Teatrul Mic în 1972, i-a adus lui Ion Ungureanu Diploma de gradul I a Ministerului Culturii al URSS, iar spectacolul *Sfânta sfințelor*, de același autor, montat în 1976 pe scena Teatrului Armatei – diploma de gradul II a Festivalului „Московская театральная весна 77”.

Despre perioada moscovită din viața și activitatea regizorului Ion Ungureanu relatează documentele și materialele reunite într-un compartiment distinct al expoziției. Printre acestea: programe și afișe teatrale, imagini cu scene din spectacolele *Păsările tinereții noastre*, *Sfânta sfințelor* și *Biserica albă* de I. Druță, *Macbeth* de W. Shakespeare, *Молва* de A. Salănski, *Un om pentru eternitate* de R. Bolt, *Nora* de H. Ibsen, *Lika* de A. Zurabov, *Trandafirii albi și elefanții în roz* de W. Gibbson, *Adam și Eva* de M. Bulgakov, spectacole în care s-au produs somități ale scenei ruse precum Nikolai Pastuhov, Igor Ledogorov, Ludmila Ciursina, Andrei Mironov, Rufina Nifontova, Vladimir Soșalski, Evghenia Simonova ș.a.

„Ar fi ajuns un mare actor și regizor la Moscova. Dacă nu adia vântul schimbărilor pe meleagurile natale”, spunea, cu referire la această etapă din viața și activitatea lui Ion Ungureanu, un alt apostol al neamului, Nicolae Mățaș (Mățaș 2009, 105).

Adam și Eva de Mihail Bulgakov, ultimul spectacol montat de Ion Ungureanu la Moscova (1990), a fost un adevărat eveniment teatral despre care dânsul va scrie mai târziu: „În mod simbolic, cu acest spectacol mi-am încheiat cariera de regizor la Moscova, revenind în Basarabia. *Adam și Eva* s-a dovedit o piesă profetică... Mi-amintesc de aplauzele frenetice ale sălii la replica unuia din personaje: „*Pentru că, dragul meu, URSS nu mai există! Iată! A fost și nu mai e!*” (Ungureanu 2012, 634).

Odată revenit în Moldova, Ion Ungureanu s-a înrolat în marea bătălie pentru emancipare națională și eliberarea de sub imperiu. În calitate de

deputat în primul parlament ales democratic a semnat Declarația de Independență a Republicii Moldova și revenirea la simbolurile naționale. În aceeași perioadă, 1990-1994, deține și funcția de ministru al Culturii și Cultelor. Numeroase evenimente și acte culturale de semnificație națională au fost realizate din inițiativa și cu participarea directă a ministrului Ungureanu. Documentele și imaginile de epocă, expuse în cadrul expoziției omagiale, l-au surprins pe Ion Ungureanu dând citire Declarației de suveranitate a Republicii Moldova la Marea Adunare Națională din 27 august 1989; la Podul de Flori desfășurat de-a lungul Prutului la 6 mai 1990; alături de viitorul Patriarh al României Daniel la prima ediție a sărbătorii *Limba noastră cea română* care a culminat cu reddezvelirea, după restaurare și reamplasare la locul inițial, a monumentului lui Ștefan cel Mare și Sfânt (31 august 1990); la mitingul consacrat dezvelirii monumentului Lupoaița cu Romulus și Remus din fața Muzeului Național de Istorie a Moldovei (1 decembrie 1990); împreună cu primul președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, la Bălți, cu ocazia inaugurării noii clădiri a Teatrului Național „Vasile Alecsandri” (1991); la inaugurarea Bibliotecii „Onisifor Ghibu”, alături de Mihai Ghibu, fiul scriitorului, și Nicolae Costin, primarul general Chișinăului (1992).

În calitate de ministru al Culturii și Cultelor Ion Ungureanu a avut nenumărate întâlniri și vizite de lucru în teritoriu și în diverse țări. Imaginile l-au surprins în dialog cu președintele României Ion Iliescu în prima sa vizită la Cotroceni; la o întrevedere cu liderii religioși din statul Virginia, SUA; la Putna, cu Preafericitul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Teoctist; alături de mitropolitul Olteniei Î.P.S. Nestor Vornicescu și de academicianul Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române; împreună cu eminentul lingvist basarabean Eugen Coșeriu la Congresul Latinității din România și marele actor român Radu Beligan; la diverse evenimente culturale, împreună cu personalități notorii ale vieții culturale și științifice din Republica Moldova, printre care academicienii Leonid Cemortan – unul din fondatorii și „îngerii păzitori” ai Teatrului „Luceafărul”, Mihai Cimpoi și Petru Soltan; maestrul în artă Mihai Grecu, compozitorul Eugen Doga, lingvistul Nicolae Mățaș, scriitorii Ion Druță și Andrei Strâmbeanu, poezii Grigore Vieru, Leonida Lari și Nicolae Dabija, regizorul Veniamin Apostol ș.a.

5. Ministrul Culturii și Cultelor Ion Ungureanu la manifestarea de redeschidere, după restaurare și reamplasare la locul inițial, a monumentului lui Ștefan cel Mare și Sfânt, 31 august 1990.

Pentru realizări excepționale pe tărâmul culturii, înalt profesionalism, dăruire totală propășirii neamului, ocrotirii și promovării valorilor naționale și universale, Ion Ungureanu a fost decorat cu cele mai înalte distincții de stat, premii, diplome, trofee. Unele dintre ele au fost etalate în cadrul expoziției omagiale „Ion Ungureanu, un destin luminat de „Luceafăr””: Diploma privind conferirea titlului de Maestru Emerit al artei din RSFSR (1980), Diploma privind conferirea titlului de Artist al Poporului din Republica Moldova (1989), Ordinul Republicii, decernat lui Ion Ungureanu la 27 decembrie 2009, Diploma de laureat al Premiului Național al Republicii Moldova (2011), Diplomă de laureat al premiului „Intervision” (Plovdiv, Bulgaria, 1980) pentru filmul televizat „Lica”, Diplomă la medalia „Ion Luca Caragiale” decernată pentru verticalitate și realizări de excepție în cultura națională (2007), Diploma de Doctor Honoris Causa al Academiei de Științe a Moldovei (2009), Diploma de Doctor Honoris Causa al Universității de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Diploma de recunoștință a Ligii culturale pentru unitatea românilor de pretutindeni (2010),

Premiul UNITEM (2010), Diploma despre conferirea titlului de Cetățean de Onoare al municipiului Chișinău (2014), Diploma de Excelență „Opera Omnia”, decernată lui Ion Ungureanu de către Radio Moldova și TV Moldova 1 la 2 august 2015, ziua când împlinea 80 de ani de la naștere ș. a.

Dovadă a admirației și respectului pentru artistul și omul de stat Ion Ungureanu sunt și scrisorile de felicitare care i-au fost adresate cu diverse ocazii de către Mitropolitul Ardealului Antonie Plămădeală (14.04.1992) și marele artist român Gică Petrescu (10.12.1990).

Au atras privirile vizitatorilor imaginile cu Ion Ungureanu la Putna, îngenunchind la mormântul lui Ștefan cel Mare și Sfânt (1994), la monumentul marelui voievod din s. Cobălea, pe urmele tânărului Mihai Eminescu la Budapesta (1996) și la mormântul acestuia din Cimitirul „Bellu” din București, dar și lângă bustul poetului de pe Aleea Clasicilor din Chișinău. Imaginile vin parcă să confirme spusele lui Nicolae Mătcaș despre lecția de demnitate și verticalitate oferită nouă de maestrul Ion Ungureanu, care în pofida ostraciză-

6. Secvență de la inaugurarea expoziției „Ion Ungureanu, un destin luminat de Luceafăr” .

rilor la care a fost supus pe parcursul vieții nu a îngenuncheat nici o dată în fața diavolului roșu. „L-am văzut îngenunchind de două ori în viață – spune, cu o doză de duiosie și admirație pentru gestul maestrului, Nicolae Mățaș – o dată la Putna, la mormântul Marelui Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt (apropo: în calitate de Ministru al Culturii și Cultelor, Ungureanu a derulat procedura de canonizare a domnitorului ca sfânt de către Sfântul Sinod al Patriarhiei Române), altă dată – la Cimitirul „Bellu”, la mormântul lui Eminescu cel mare și sfânt” (Mățaș 2009, 101).

Nu au lipsit din expoziție nici materialele ce reflectă activitatea lui Ion Ungureanu în calitate de vicepreședinte al Fundației Culturale Române (1995-2004). O colecție impresionantă de imagini fotografice ni-l prezintă în anturajul celor dragi și apropiați – alături de soția Maia și cei doi feciori – Dan și Ștefan, în calitate de bunic cu cele patru nepoțele – Ileanuța, Nicuța, Anicuța și Miluța, alături de rude și prieteni.

Ultimul compartiment al expoziției a inserat o serie de imagini realizate la baștina lui Ion Ungureanu, satul Opaci, Căușeni, la fântâna copilăriei și alături

de consăteni de Hramul satului (14.10.2010). Câteva piese dezvăluie alte două aspecte importante din activitatea maestrului Ungureanu: cea de scriitor și cea de actor la microfon – promotor al cuvântului artistic la posturile de radio Chișinău, Moscova, București. Printre aceste piese sunt două CD din Colecția Radio Vocea Basarabiei (*Din publicistica lui M. Eminescu și Gr. Vieru, Reaprinde-ți candela. Lectura și selecția Ion Ungureanu*) și două volume ale lucrării *Teatrul vieții mele*, semnată de Ion Ungureanu și apărută la Editura „Cartea Moldovei” în anii 2011- 2012.

O bună parte din documentele și materialele prezentate în cadrul expoziției vor face parte din patrimoniul muzeal al Republicii Moldova, ele fiind donate Muzeului Național de Istorie a Moldovei de către protagonistul expoziției – actorul și regizorul Ion Ungureanu. Primul volum al cărții „Teatrul vieții mele” este însoțit de autograful autorului: „Pentru Muzeul de Istorie a R. Moldova aceste pagini-mărturii, când ne străduiam, prin teatru, să punem umărul la „scrierea” unei istorii drepte, deși trăiam într-o lume strâmbă. Spunea Hamlet, că „s-a scrântit veacul” – grea misiune

7. Secvență de la manifestarea de omagiere a actorului și regizorului Ion Ungureanu, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, 8 septembrie 2015.

pentru noi toți de a-l trata de-această „scrântală”, cu-atât mai mare va fi meritul, dacă vom reuși... Cu încredere, Ion Ungureanu, Chișinău 2015”.

Pe final de expoziție, într-un mod simbolic, Ion Ungureanu își asigură admiratorii că spectacolul vieții sale continuă și că are a ne spune încă multe adevăruri despre noi și despre istoria noastră. Mesajul plin de speranță îl regăsim pe paginile unui carnet de notițe: „Sper, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mai scriu niște pagini despre ceea ce-a fost și încă mai este.”, „Va urma. I. Ungureanu, 2 august 2015”.

Publicul numeros prezent la inaugurarea expoziției a avut posibilitatea să vizioneze și filmul documentar „Spectacolul vieții mele” al Companiei Teleradio Moldova, avându-l ca protagonist pe Ion Ungureanu și opera sa zidită în destin.

Expoziția „Ion Ungureanu, un destin luminat de Luceafăr” constituie o primă încercare de a valorifica expozițional opera culturală și politică a actorului, regizorului și omului de stat Ion Ungureanu. Fenomenul Ungureanu urmează încă a fi cercetat, iar lecția de demnitate și verticalitate pe care ne-a oferit-o acest ilustru om de cultură însușită de contemporani, dar și de generațiile viitoare.

Bibliografie

- Academos 2009:** Ion Ungureanu, actor și regizor. Academos, Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă 2, 2009, 119.
- Cimpoi 2009:** M. Cimpoi, Fenomenul Ungureanu. Limba Română XIX/7-8, 2009, 93-95.
- Dabija 2010:** N. Dabija, Îmblânzitorul de lupi. În: Literatura și arta 30, 29 iulie 2009.
- Mățaș 2009:** N. Mățaș, „În opreliștea unei clipe din istorie, posteritatea admiră gestul semeț de demnitate al lui Beethoven...”. Limba Română XIX/7-8, 2009, 100-110.
- Strâmbeanu 2009:** A. Strâmbeanu, Pentru noi Ion Ungureanu este un criteriu. Limba Română XIX/7-8, 2009, 96-99.

Ungureanu 2011: I. Ungureanu, Teatrul vieții mele, vol. 2 (Chișinău: Editura Cartea Moldovei 2011).

Ungureanu 2012: I. Ungureanu, Teatrul vieții mele, vol. 1 (Chișinău: Editura Cartea Moldovei 2012).

Ungureanu 2013: I. Ungureanu, Am raportat victorii în teatre cu renume, însă unul singur este teatrul meu de suflet – „Luceafărul”. Moldova 6, 2013, 3-9.

Vartic 2005: A. Vartic, Universalitatea Ungureanu. Literatura și arta, 4 august 2005.

Дыбовский 1982: В. Дыбовский, Ион Унгуряну. Театр 1, 1982, 36-45.

Ion Ungureanu, a destiny enlightened by the Morning Star

Keywords: Ion Ungureanu, director, minister, drama, Morning Star.

Abstract: On September 8th, 2015, the National Museum of History of Moldova hosted an exceptional cultural event dedicated to the celebration of the 80th anniversary of prominent cultural figure – Ion Ungureanu, actor and director, ex-Minister of Culture of the Republic of Moldova, Artist of the People, Laureate of the National Award, holder of the Order of the Republic.

The event began with the opening of the exhibition “Ion Ungureanu, a destiny lightened by the Morning Star” bringing together more than 230 photos, documents, books, theater programs and posters, prizes, awards and other relics that reflect important aspects of the life and work of one of the most prominent figures of the national culture.

The artistic activity of actor and director Ion Ungureanu includes 13 roles in theatre plays, 21 roles in radio shows and 27 roles in “Moldova-film” and “Mosfilm” productions. He staged 26 plays in theatre and 8 plays in television. Theseus, Malvolio, Dr. Dorn, von Walter; “Birds of our Youth”, “Holy of Holies” and “White Church” by I. Druță, “Minodora” by A. Strâmbeanu, “Nameless Star” by M. Sebastian, “Radu Stefan, the First and the Last” by A. Buiușoiuc – these are just some of the roles and performances that glorified this wonderful actor and director.

In 1970s famous Russian actor Mikhail Ulyanov considered Ion Ungureanu in line with such the greatest directors of the Soviet theater as Georgy Tovstonogov, Iury Liubimov, Anatoly Efros and Oleg Efremov.

The exhibition is a first attempt to valorise through exhibition the cultural and political work of the actor, director and public person Ion Ungureanu. The phenomenon of Ungureanu is yet to be studied, and the lesson of dignity and verticality given by this outstanding personality is yet to be assumed by contemporaries and generations to come.

List of illustrations:

1. The exhibition poster.
2. Debut on the stage of Kremlin Theatre and Vahtangov Theatre. Ion Ungureanu as Alexandru Damian in the play “Wild Flowers” by C. Condrea, 1960.
3. Ion Ungureanu (poet Boris Grădinaru) and Vladimir Zaychuk (driver Toader) in the film “When a person is not in his place”, “Moldova-film”, 1958.
4. Ion Ungureanu playing inspector Lodze in the film “Favorite”, “Moldova-film”, 1976.
5. Minister of Culture and Cults Ion Ungureanu at the event of re-opening of the monument to Stefan the Great after its restoration and relocation, August 31, 1990.
6. Sequence from the opening of the exhibition “Ion Ungureanu, a destiny enlightened by the Morning Star”.
7. Fragment of the festive event dedicated to the anniversary of the actor and director Ion Ungureanu, National Museum of History of Moldova, September 8, 2015.

Ион Унгуряну – судьба, озаренная Лучафэром

Ключевые слова: Ион Унгуреану, режиссер, министр, драматургия, Лучафэр.

Резюме: 8 сентября 2015 года в Национальном музее истории Молдовы состоялось исключительное культурное событие, посвященное празднованию 80-летия со дня рождения выдающегося культурного деятеля Иона Унгуряну, актера и режиссера, экс-министра культуры и культов Республики Молдова, народного артиста, лауреата Национальной премии, кавалера Ордена Республики.

Мероприятие началось с открытия выставки «Ион Унгуряну – судьба, озаренная Лучафэром», объединившей более 230 фотографий, документов, книг, театральных программ и афиш, премий, наград и других реликвий, отражающих важные аспекты жизни и творчества одного из самых выдающихся деятелей национальной культуры.

В творческой биографии актера и режиссера Иона Унгуряну – 13 ролей, сыгранных в театральных постановках, 21 – в радиоспектаклях, 27 – на киностудиях «Молдова-фильм» и «Мосфильм». Он поставил 26 театральных и 8 телевизионных спектаклей.

Тесей, Мальволио, доктор Дорн, фон Вальтер; «Птицы нашей молодости», «Святая святых» и «Белая церковь» И. Друцэ, «Минодора» А. Стрымбяну, «Безымянная звезда» М. Себастьяна, «Раду Штефан, первый и последний» А. Бусуйока – вот лишь некоторые роли и спектакли, которые прославили этого прекрасного актера и режиссера.

Известный русский актер Михаил Ульянов еще в 70-х годах прошлого века ставил Иона Унгуряну в один ряд с величайшими режиссерами советского театра – Георгием Товстоноговым, Юрием Любимовым, Анатолием Эфросом, Олегом Ефремовым.

Выставка является первой попыткой представить музейными средствами культурное и политическое наследие актера, режиссера и государственного деятеля Иона Унгуряну. Феномен этой выдающейся личности еще предстоит изучать, а современникам и будущим поколениям еще предстоит усвоить преподанный им урок достоинства и чести.

Список иллюстраций:

1. Афиша выставки.
2. Дебют на сцене Кремлевского театра и Театра им. Вахтангова. Ион Унгуряну в роли Александра Дамиана в спектакле «Полевые цветы» К. Кондри, 1960 г.
3. Ион Унгуряну (поэт Борис Грэдинару) и Владимир Зайчук (водитель Тоадер) в фильме «Не на своем месте», «Молдова-фильм», 1958 г.
4. Ион Унгуряну в роли инспектора Лодзе в фильме «Фаворит», «Молдова-фильм», 1976 г.
5. Министр культуры и культов Ион Унгуряну на церемонии открытия после реставрации и переустановки памятника Стефану Великому 31 августа 1990 года.
6. Фрагмент открытия выставки «Ион Унгуряну – судьба, озаренная Лучафэром».
7. Фрагмент праздничного мероприятия, посвященного юбилею актера и режиссера Иона Унгуряну, Национальный музей истории Молдовы, 8 сентября 2015 г.

29.02.2016

Dr. Elena Postică, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: epostica@yahoo.com

